

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för kultur-, religions- och utbildningsvetenskap

Den svenska mediediskursen kring islam och muslimer i Sverige

Dikran Aydin

Vårterminen 2013

Uppsats, Grundnivå (kandidatexamen), 15 hp
Religionsvetenskap
Religionsvetenskap med inriktning mot historiska perspektiv 61-90

Handledare: Per Olof Åkerdahl
Examinator: Febe Orest

Abstract

I denna uppsats granskas mediediskursen kring Islam och muslimer i Sverige. Mediematerialet utgörs av artiklar på ledar- och debattsidor i stora svenska morgon- och kvällstidningar, samt TV-program med stor publik. Granskningen, som var av kvalitativ art, gjordes med utgångspunkt i teoretiska begrepp som orientalism och islamofobi och i vilken grad dessa formar mediediskursen.

Resultatet visar att debatten är bred och mångfacetterad, och att den förs på flera plan med olika grader av generalitet. Flera återkommande teman kan dock identifieras; sociala implikationer av islam t.ex. kvinnans roll i familje- och samhällslivet, och muslimers integrering i svenska samhället.

Nyckelord: Islam, muslimer, Islamofobi, Sverige

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
2. Syfte och frågeställning.....	5
3. Metod och genomförande.....	5
3.1 Material och avgränsning	6
3.2 Disposition	7
4. Teoretisk bakgrund.....	7
4.1 Orientalism & Postkolonialism.....	8
4.2 Islamofobi	10
4.3 Diskursteori och kritisk diskursanalys	13
5. Sammanfattad diskursanalys av mediematerialet.	14
5.1 Analys av Tv-program.....	15
5.2 Tidningsartiklarna	19
6. Konklusion.....	26
7. Diskussion och tidigare forskning	30
8. Sammanfattning	32
9. Litteraturförteckning	33
9.1 Tryckta	33
9.2 Digitala.....	33
9.3 Tidigare forskning.....	35

1. Inledning

Jag har valt att i denna uppsats granska den mediala bilden av islam och dess utövare i Sverige. I Sverige finns det drygt sammanlagt 500 000 muslimer och islam är den näst största religionen efter kristendomen.¹ Den massmediala bilden av islam är betydelsefull då den har ett nära samspel med svenska folkets bild av religionen. I Sverige går det inte att förneka att islam är ett område som många har åsikter om. Det grundar sig i faktumet att etablering av utomeuropéer i Sverige är något relativt nytt. I andra uppsatser som jag har tagit del av i ämnet har ansatsen varit att undersöka attityder gentemot Islam och muslimer i media i samband med terroråd med islamistiska motiv. Typiska exempel har varit terroråden i New York 11 september 2001 och bombningarna i Madrid och London. Då sådana extrema åd väcker starka känslor och skapar rädsla kan det vara intressant att undersöka massmediala reaktioner. Min målsättning har varit att kartlägga mediediskursen kring Islam och muslimer i Sverige, under en period då inga omfattande terroråd utförda i Islams namn har skett. Detta för att om möjligt få en mer mångfacetterad debatt.

När man i dag talar om ett mångkulturellt Sverige så tänker många på svensk kultur jämsides med islam. Det kan vara på sin plats att på något sätt definiera svensk kultur. Jag tycker det är mindre meningsfullt att definiera svensk kultur med avseende på relativt ytliga kulturella företeelser inom musik, konst och litteratur. På Sverigedemokraternas hemsida listas företeelser som anses typiska för svensk kultur. Bl.a. nämns firande av midsommarafton, trasmattor, och Elsa Beskow. Jag anser att de mest övergripande kännetecknen för svensk kultur är präglade av rationalism, och sekulära värderingar grundade i socialliberalism.

Islam och muslimer som tidigare representerat något exotiskt och geografiskt avlägset är numera en vardaglig verklighet i det svenska samhället. Utbytet mellan muslimska invandrare och infödda svenskar präglas av både ökad förståelse och ökad intolerans. Sociologiska fenomen som främlingshat och kulturrasism, men även starka reaktioner mot dessa, kan identifieras i det kollektiva medvetandet. I denna uppsats har jag ämnat granska mediediskursen då det gäller attityder mot muslimer och islam i Sverige. Två relevanta teoretiska begrepp som tas upp i sammanhanget är orientalism och islamofobi, där det sistnämnda kan ses som ett specialfall av det förstnämnda.

¹ <http://www.fokus.se/2006/03/islam-i-sverige/2013-03-13>

2. Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att identifiera och dekonstruera mediedebatten om Islam och muslimer i Sverige. Mer specifikt ämnar jag att undersöka vilka teman och åsikter som återfinns i breda mediekanalet, dvs. i tidningar med stora upplagor och debattprogram på TV. Frågeställningen formuleras således:

Vilken är den svenska mediediskursen kring Islam och muslimer i Sverige?

3. Metod och genomförande

För att kartlägga attityder och återkommande teman i media och bland opinionsbildare, genomfördes en kvalitativ mediegranskning. Detta gjordes utifrån premisser förskrivna i kritisk diskursanalys, som beskrivs i teoridelen.

Då det granskade materialet är debattinlägg, och i viss mån syftar till att skapa opinion, kan man förvänta sig att graden av subjektivitet är hög. Ämnet är känsligt och politiskt laddat och starka åsikter återfinns i debatten. Värt att kommentera är att debatten som hålls i massmedia inte nödvändigtvis reflekterar allmänhetens åsikter; journalister, programledare och andra med stora möjligheter att påverka opinionen kan ha erfarenheter och motiv som skiljer sig från den genomsnittlige medborgaren. Dessa opinionspåverkare har stor möjlighet att påverka den politiska diskursen, d.v.s. vad som ska avhandlas i debatter och i viss mån också vilka ståndpunkter som är acceptabla²

² Bergström, Göran, Boréus, Kristina, 2005. *Textens mening och makt*, s. 16

3.1 Material och avgränsning

Merparten av det undersökta mediestoffet var debattartiklar och ledare från de största tidningarna i Sverige. Artiklarna behandlade islam och muslimer med utgångspunkt i olika ämnen såsom genusfrågor och politik. Även en granskning av tv-programmen Debatt och Uppdrag Granskning på Svt genomfördes när temat var islam och muslimer i Sverige. I två skilda avsnitt av programmet Debatt diskuterades islam och muslimer. Det första avsnittet hade titeln *islamofobi*, och utgångspunkten var en Sifo-undersökning som visade att mer än var fjärde svensk var emot byggande av minareter i Sverige. Den följande paneldebatten kom i hög utsträckning att handla om attityder kring islam och muslimer i Sverige, och huruvida begreppet islamofobi är konstruktivt i debatten.

I Svt:s Uppdrag granskning visades ett reportage där kvinnor iklädda Niqab rådfrågade imamer om skilsmässa och andra familjerelaterade frågor. Det som gjorde reportaget kontroversiellt var faktumet att kvinnorna bar dold kamera och ställde frågor om vad islam säger om kvinnans rättigheter i äktenskapet.

Gemensamt för dessa mediekanaler är att de når många människor och på så vis har det en stor möjlighet till att bilda opinion. Ett urvalskriterium när det gällde tidningsartiklarna var att de skulle vara skrivna under tidsperioden 2012-2013. Urvalet gjordes av tidsskäl eftersom artiklar i flera tidningar skulle granskas kvalitativt.

I urvalet av mediestoffet togs även hänsyn till politisk ideologisk spridning, inom rimliga gränser. Göteborgsposten samt Dagens Nyheter utgör den liberala inriktningen. Svenska Dagbladet den självständigt moderata och Aftonbladet den socialdemokratiska. Syftet med denna uppsats var inte att undersöka skillnader mellan mediekanaler med olika politiska inriktningar. Men frågan om islam och muslimer som är kopplat till frågor kring invandring i Sverige kan sägas ha fått en nationalpolitisk status. Detta faktum motiverar valet att de undersökta artiklarna representerar olika politiska ideologier.

De granskade artiklarna valdes ut genom att sökorden ”islam”, ”Muslim”, ”islamofobi” och ”Sverige” skrevs in i sökfunktionerna på tidningarnas nätsajter. Artiklar i träfflistan som byggde på intervjuer och personskildringar valdes bort, eftersom materialet i så stor utsträckning som möjligt skulle representera den allmänna debatten.

3.2 Disposition

De teoretiska begreppen utifrån vilka mediestoffet har analyserats är Orientalism och islamofobi, och detta gjordes utifrån Faircloughs modell för kritisk diskursanalys. Dessa begrepp är naturligtvis inte avgränsade; Islamofobi som företeelse utgår till stor del från utgångspunkter skapade av orientalistiskt synsätt. Båda begreppen har dessutom gemensamma nämnare utan vilka de inte kan förstås, t.ex. xenofobi och stereotypisering. Diskursteorin är också aktuell i en mediegranskning då den beskriver det massmediala samtalets orientering och referensramar. Efter varje mediestoff finns det en diskursanalys som kritiskt analyseras utifrån Faircloughs tredimensionella modell.

4. Teoretisk bakgrund

Det förhållningssätt som Europa och sedermera Förenta Staterna har haft till sin omvärld har präglats av vissa dispositioner. Det faktum att europeiska länder har koloniserat Afrika, stora delar av Asien, och Syd- och Mellanamerika är viktigt för att förstå detta förhållningssätt. Generellt kan man säga att då europeiska kolonialmakter har erövrat nya områden, har strategin varit att på olika sätt exploatera och dominera den inhemska befolkningen. Mötet mellan kulturerna har således inte präglats av ett jämlikt utbyte, utan snarare av att kolonistörerna sett sig själva som överlägsna och mer ”utvecklade”. Mötet mellan den muslimska världen och europeiska kolonistörer har inte varit ett undantag. Andersson skriver att västerländsk dominans över den muslimska världen blev tydlig på 1800-talet.³ De länder där islam var dominerande hade dittills haft ett försprång gentemot Europa, inom områden som matematik, medicin och arkitektur hade de muslimska länderna gjort framsteg som inte hade motsvarigheter inom Europa. Detta försprång hade nu reducerats. I Europa hade religionens inflytande minskats till förmån för system där kapitalism och parlamentarism var tongivande.⁴ Den västerländska expansionen hade nu på allvar börjat göra avtryck i den muslimska världen, och som brukligt såg västerlänningarna sig själva som de som skulle lära muslimerna att bli upplysta individer.

³Andersson, D & Sander, Åke. *Det mångreligiösa Sverige: ett landskap i förändring*. (2009). Sid 479

⁴Andersson, D & Sander, Åke. *Det mångreligiösa Sverige: ett landskap i förändring*. (2009). Sid 479

4.1 Orientalism & Postkolonialism

Postkolonialism definieras enligt nationalencyklopedin som ett ”heterogent forskningsfält som utifrån studier av litteratur, konst, historia, samhällsvetenskap och humaniora problematiserar den västerländska kunskapstraditionen och dess förankring i globala relationer av dominans och underordning”. Denna problematisering innebär att man vill blottlägga tendenser där det industrialiserade västerlandets värderingar och samhällsstrukturer ses som normaliserade i relationen till omvärlden, speciellt då länder och regioner som anses som mindre utvecklade.

Det mest kända verket som behandlar postkolonialism och orientalism som begrepp är *Orientalism* av Edward Said. I boken beskrivs att orientalismen uppkom då européer kom till länder som de ämnade ta strategisk kontroll över. De uppfattade befolkningarna i dessa regioner som industriellt/tekniskt underutvecklade och därför var det européernas rätt att styra över dem. Det fanns samtidigt även en romantiserad bild av ”orientalen” som en harmlös individ i all sin enkelhet. Darwins teorier tillämpades i syfte att fastställa att européer var biologiskt överlägsna, och därför hade rätten att styra över de som inte hade utvecklats i samma utsträckning. Orientalismen kom då även att prägla den akademiska världen. En av Suids huvudteser är att begreppet ”orienten” är en konstruktion som innebär att den postkoloniala teorin utgår från att det existerar dikotomier dvs. motsatsförhållanden mellan Öst och Väst, eller Orienten och Occidenten. I dessa dikotomier innehar Väst den positiva delen i motsatsparet, och de är således viktiga för skapandet av västerlandets självbild. Om Orientalen beskrivs som lat och primitiv så blir enligt dikotomins logik västerlänningen arbetsam och civiliserad.

I boken lägger Said mest fokus på brittisk, fransk och amerikansk orientalism. Det kan man vänta sig då de förstnämnda har varit de mest framträdande kolonialmakterna. Denna starkt förenklade världssyn, där en distinktion görs mellan den västerländska civilisationen och österländska kulturer försvann inte efter de koloniserade ländernas frigörelse vid andra världskrigets slut, utan lever kvar i Västs kollektiva medvetande. Värt att påpeka är att Said inte var den första som kritiserade det europeiska förhållningssättet till orienten. Han är dock den som fått mest uppmärksamhet. En möjlig anledning är att boken *Orientalism* kom ut 1978, alltså i slutet av ett årtionde som präglats av oljekrisen. I denna konflikt, där de oljeproducerande länderna i Mellanöstern använde oljan som vapen, förändrades bilden av passiva ”orientaler” som Väst enkelt kunde dominera.

Vilken har varit den dominerade synen på orienten i Sverige? När Fredrika Bremer (1801-1865), en svensk författare och kvinnorrättskämpe, besökte Palestina upplevde hon araberna som ociviliserade och oregerliga. Hon hade aldrig någon nära kontakt med bildade araber så hennes kunskap om arabisk kultur var starkt begränsad. Hon skildrade vad hon såg utan att aktivt fördjupa sig i kulturen som var henne främmande. Hon behärskade t.ex. inte något av språken som talades i det heliga landet. I egenskap av feminist så kritiserade hon särskilt kvinnans svaga ställning i det arabiska familjelivet. Fredrika, som var en from kristen, hyste särskild sympati för judarna, som hon ansåg som förtryckta av muslimer. Palestina var en del av det osmanska riket, styrd av turkarna, och Fredrika såg det som en nödvändighet att det heliga landet skulle befrias från dessa "orena" människor. Vidare fanns enligt Fredrika inget annat sätt för de europeiska kolonisterna att handskas med araber och turkar än med våld. Det skulle inte heller innebära några komplikationer, då araberna "inte var det minsta modiga".⁵ Fredrika avslutade sin reseskildring med: "Huru skönt, huru rikt, huru lyckligt kunde ej detta land blifva under en god och christlig styrelse!"

⁵ Said Edward W, *Orientalism*. (2004). Sid 21-22.

Orientalen blev politiskt intressant i Sverige på 20-talet när handelsförbindelser med Persien, Egypten och Syrien upprättades. Orientalerna utgjordes här främst av muslimer. De svenskar som ansåg sig vara bevandrade i hur länderna i den främre orienten var organiserade underströk att människorna i dessa länder inte var lika rationella och målinriktade som européer. Här är det viktigt att påpeka värderingen som görs i distinktionen mellan kultur och civilisation. Svenskarna ansåg att muslimerna hade en rik kultur, med mångspråkighet osv, men de befann sig alltså inte på samma civilisationsnivå. Civilisation ansågs vara ett senare skede i mänsklig utveckling, och till stor del kopplad till industrialisering och teknikutveckling. Även om muslimerna var kulturellt berikade, förstod de enligt svenskarna och andra européer inte sig på den "moderna världen".

I den nutida akademiska världen finns ett intresse för arabiska studier. Tyngdpunkten ligger vid det arabiska språket. Religionsintresset är inte stort, det är snarare en önskan att utveckla den politiska medvetenheten som ligger bakom; ett sätt att lära känna främmande kulturer är att lära sig språket som dominerar i dem.

Orientalismen innebär definitionsmässigt skapandet av en uppdelning mellan det västerländska och det "orientaliska", där det senare utgör ett stort geografiskt område som innefattar många kulturer och länder. Även om orientalism har använts för att beskriva ett intresse för orienten och alla kulturer som återfinns i denna del av världen, så har dess generaliserande prägel gett termen en negativ klang, inte minst p.g.a. Saida bok *Orientalism*. Även om Said haft ett stort inflytande i diskussionen om Västs förhållningssätt till sin omvärld, är han inte oemotsagd. Bernard Lewis, professor i historia vid Princeton, menar i sin kritik mot Said att studiet av "Orienten" har bidragit med mycket kunskap som har ringa koppling till imperialistiska motiv.⁶ Lewis kritiserar även vad han kallar "intellektuell protektionism", att kulturer bara kan förstås av människor som är en del av den, och att utomstående oundvikligen kommer att missförstå kulturella fenomen.⁷ Han menar att Västs studie av Öst mer än något annat har präglats av humanism, och ett förkastande av religiösa dogmer, än imperialistisk ideologi. Lewis, och andra kritiker, hävdar också att Said i boken *Orientalism* stereotypiserar Väst, i det att Västs uppfattning om Öst beskrivs som entydig och statisk. I själva verket finns en stor variation inom västerländsk kultur, i synen på Orienten.

George P Landow, professor vid Brownuniversitetet, hävdar att Said "glömmer bort" att imperialism inte är något nytt fenomen, och har utövats av flera länder genom historien.⁸ Även Landow kritiserar Saida ståndpunkt att ingen europé eller amerikan verkligen kan förstå Orienten.⁹ Att hävda detta skulle då innebära ett fastställande av en inneboende, oöverkomlig åtskillnad mellan västerlänningen och österlänningen; en av grundansatserna i kritiken mot orientalism.

⁶[http://en.wikipedia.org/wiki/Orientalism_\(book\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Orientalism_(book)) (Hämtad 2013-05-04)

⁷[http://en.wikipedia.org/wiki/Orientalism_\(book\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Orientalism_(book)) (Hämtad 2013-05-04)

⁸[http://en.wikipedia.org/wiki/Orientalism_\(book\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Orientalism_(book)) (Hämtad 2013-05-04)

⁹[http://en.wikipedia.org/wiki/Orientalism_\(book\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Orientalism_(book)) (Hämtad 2013-05-04)

4.2 Islamofobi

Kritiken av orientalism är kopplad till begreppet islamofobi, i det att det senare begreppet innehåller en komponent av stereotypisering av islam och dess utövare. Den brittiska tankesmedjan Runnymede Trust definierar islamofobi som ogrundad rädsla och fientlighet gentemot islam.¹⁰ Även praktiska implikationer som diskriminering och socialt utestängande av muslimska individer och gemenskaper inkluderades i definitionen. Det var första gången

som detta fenomen definierades utförligt. De som ställer sig kritiska till termen islamofobi kan indelas i två kategorier. Den ena kategorin menar att uppfattningen om muslimers utsatthet är överdriven, och har i liten utsträckning förankring i verkligheten. Dessa kritiker menar att ordet har en hämmande effekt på debatten om islams roll i det västerländska samhället, då det kan verka stigmatiserande. De menar att islamismen kan utgöra ett hot mot det västerländska samhällslivet och bör därför kunna granskas och kritiseras. Den andra kategorin hävdar att termen verkar fokusera på antipati mot religionen islam, vilken de menar förekommer i ringa utsträckning. Diskrimineringen av muslimer snarare grundar sig enligt dessa kritiker på kulturella eller etniska aspekter. Tolkningen av termen islamofobi skiljer sig mellan olika länder; i Sverige finns en större acceptans när det gäller den moraliska legitimiteten i begreppet, jämfört med t.ex. i Frankrike, där det i större utsträckning anses att islamofobi syftar till att skydda islam från kritik.

Beroende på tolkning kan begreppet islamofobi i olika grad kopplas till mer generella fenomen som xenofobi, kulturrasism och kolonialt tänkande. Främlingshat grundar sig på typiskt mänskligt socialt beteende, där en dominerande grupp anser sin kulturella disposition vara normerande och ideal. Då blir per automatik en annorlunda kultur den underlägsna och sämre. Detta sociala fenomen tenderar att vara självförstärkande, den grupp som domineras kategoriserar även de dominerande, och andra svaga grupper i samhället, som ”den andre”.

Den rasbiologiska komponenten inom rasismen har tappat mark tillförmån för den kulturella. Den senare termen innebär att den egna kulturen ses som överlägsen den främmande. Inom ”västvärlden” finns en föreställning om att den egna kulturen är den mest utvecklade och civiliserade, och innehar därför en dominerande ställning gentemot andra. Religionshistorikern Matthias Gardell menar att islamofobi inte karaktäriseras av en fobi mot islam utan snarare mot muslimer.¹⁰ Farhågorna angående muslimer har kulturella aspekter; muslimer anses stå för en kvinnoförtryckande, homofob, dogmatisk och våldsbägen kultur. Dessa värderingar kontrasterar då starkt mot de som råder i vår kultur, som beskrivs som liberal. Ordet islamofobi är med tanke på islamofobers bevekelsegrunder inte särskilt beskrivande då den kulturella aspekten av ”fobin” är mer aktuell än den religiösa.

¹⁰<http://www.levandehistoria.se/node/161> (Hämtad 2013-03-15)

¹¹ Gardell, M. *Islamofobi* (2011) Sid.16

Gardell menar att islamofobi som företeelse till stor del har sin grund i föreställningar om vad Islam är och hur muslimer är och dessa föreställningar knappast påverkas av vederhäftig fakta

om islam.¹² Om muslimer skulle utmana denna bild av vad islam är så ljuger de. Islamofobi kan således inte utmanas med fakta om islam. Vidare är suffixet fobi en teknisk term inom psykologin som beskriver enskilda individers psykologiska störningar som artar sig i irrationell rädsla eller aversion gentemot vissa objekt.¹³ Precis som när det gäller begreppen xenofobi och homofobi så har suffixet fått en överförd betydelse eftersom islamofobi beskriver en socialt konstruerad motvilja mot en bestämd kategori av människor.

Den amerikanske statsvetaren Samuel P Huntington skrev i sin bok *Clash Of Civilisations* som kom ut 1996 att framtida krig inte kommer att utkämpas mellan olika nationer och politiska ideologier, utan snarare mellan kultursfärer, där religionen har stor betydelse. En av världens kultursfärer utgörs av Islam, och en annan av västvärlden. Enligt Huntington är en konflikt mellan dessa två civilisationer oundviklig. Viktigt att påpeka i sammanhanget är Huntingtons resonemang utgår från ett essentialistiskt skillnadstänkande när det gäller individers kulturella tillhörighet. En individs kulturella identitet är på något vis en ”inneboende essens”, som förblir relativt konstant oavsett var individen befinner sig. En muslim är då alltid en muslim, oavsett om hon befinner sig i ett europeiskt sekulariserat land. Enligt denna argumentering är mångkulturella samhällen dömda att misslyckas p.g.a. inre splittring, då någon betydande integration av invandrare i den existerande samhällskulturen är osannolik.

Huntington har fått massiv kritik från vetenskapligt håll. Många menar att kulturell mångfald finns i de flesta kulturer, och att demokratiutveckling har inneburit en ökad tolerans för mångkulturalitet. Huntingtons definition av civilisation har kritiserats för att vara oprecis. Vissa forskare menar att det knappast finns några distinkta gränser mellan olika civilisationer eller kulturer.¹⁴ Det finns t.ex. ingen renodlad västerländsk civilisation och inte heller någon muslimsk/islamisk civilisation. Relationer mellan olika länder i en globaliserad värld har resulterat i att gränserna mellan olika kulturella identiteter har luckrats upp. Då variationerna inom länder/kulturer/religioner är stora med avseende på ideologiska och filosofiska inriktningar, blir Huntingtons indelning av världen i civilisationer problematisk och mindre relevant. Huntington lägger extra emfas på konflikt mellan den västerländska civilisationen och ”resten”. Uppfattningen att alla befolkningar i världen utom Västeuropa och Nordamerika kan ses som en homogen grupp, blir naturligtvis problematisk.

¹²Gardell, M. *Islamofobi* (2011) Sid.12

¹³ Gardell, M. *Islamofobi* (2011) Sid.14

¹⁴http://en.wikipedia.org/wiki/The_Clash_of_Civilizations#Criticism(Hämtad 2013-05-09)

4.3 Diskursteori och kritisk diskursanalys

En exakt och entydig definition av begreppet diskurs råder det ingen konsensus kring. En vanligt förekommande definition kan beskrivas med uttrycket ”ett sätt att tala om och förstå världen¹⁵. Två uppenbara frågor blir då naturligtvis *vems* sätt att tala och på *vilket sätt* förstås och tolkas världen? Rimligtvis har olika personer olika perspektiv, världen kan tolkas på oändligt många sätt. Fairclough använder begreppet diskurs på två sätt. Dels menar han att diskurs innefattar ”språkbruk såsom social praktik”, och dels är diskurs ”ett sätt tala som ger betydelse åt upplevelser utifrån ett bestämt perspektiv”. Dessa definitioner implicerar existensen av olika avgränsade diskurser, t.ex. politisk diskurs, och akademisk diskurs. En specifik diskurs innefattar en diskursiv praktik, vilket innebär skapandet av sociala identiteter och relationer, och kunskaps- och betydelsesystem.

Kritisk diskursanalys är en metod som syftar till att avkoda en kommunikativ händelse, t.ex. en text eller ett TV-program. Detta görs i tre steg. I det första steget undersöks den diskursiva praktiken. Vilken eller vilka diskurser som kan identifieras i produktionen? Rent praktiskt undersöker man då vilka budskap som är dominerande, och även vilka andra kommunikativa händelser produktionen hänvisar till och influeras av (intertextualitet). Språkets struktur är här viktigt; vilka ordval, uttryck och metaforer används? I det tredje steget undersöks den kommunikativa händelsen i ett större perspektiv; ifrågasätts eller reproduceras den sociala praktiken, som den dominerande diskursen ingår i?

Kritisk diskursanalys har en ideologisk dimension. Definitionen av diskurs innebär i praktiken en differentiering av olika sociala grupper. Det ligger nära till hands att identifiera konkurrensförhållanden mellan diskurser med olika diskursiva praktiker. Exempelvis kan vetenskapsdiskurs och religionsdiskurs tänkas stå i konflikt med varandra på vissa nivåer. Vetenskaplig diskurs innefattar kunskapssystem som utgår från vetenskapliga ansatser, medan religionsdiskursen innefattar kunskap som bygger på religiösa skrifter.

Kritisk diskursanalys syftar till att blottlägga maktförhållanden mellan olika sociala grupper, och hur diskursiva praktiker bidrar till att reproducera dessa maktförhållanden. Ett uttalat syfte med kritisk diskursanalys är att bidra till social förändring, genom att förbättra den sociala situationen för de svaga i samhället.

¹⁵Winther, J&Philips,L. *Diskursanalys som teori och metod*.(2000).Sid. 208, (längst bak i boken)

5. Sammanfattad diskursanalys av mediematerialet.

Av de teoretiska ansatserna som behandlas i denna uppsats kan diskursanalys/diskursteori ses som ett paraplybegrepp; Jag undersöker till vilken grad orientalism och islamofobi ingår i mediediskursen. Förekommer t.ex. stereotypisering av muslimer, eller framhålls en antagonism mellan islam och svensk kultur? Den kritiska diskursanalysen är således en metod, med vilken jag identifierar vilka diskurser som återfinns i materialet.

Faircloughs modell för kritisk diskursanalys är en generell metod. Jag använder mig av den på följande sätt. Första steget att avgöra vilken eller vilka diskurser som kan urskiljas i den kommunikativa händelsen, dvs. mediaproduktionen. Detta kan naturligtvis göras på många sätt, beroende på vilken infallsvinkel man har. De olika diskursernas diskursiva praktik analyseras. Viktigt här är språket, och hur språket används retoriskt. T.ex. används olika ord och formuleringar i syfte att få fram ett budskap. I andra steget analyseras diskursernas förhållande till varandra, och hur de tillsammans formar en bredare social praktik.

Viktigt att inse är att massmedia är politiserat, i det att den politiska diskursen är allestädes närvarande. Den politiska diskursen innefattar även andra diskurser, t.ex. ekonomisk diskurs. En diskurs kan i mer eller mindre utsträckning påverka den breda sociala praktiken. Ju mer framskjuten roll en diskurs är, i desto hög utsträckning är den en del av den sociala praktiken. Till exempel har diskursen där islam diskuteras ur ett genusperspektiv en hög legitimitetsnivå, och inom denna är det ytterst få som ifrågasätter att kvinnan är jämställd mannen.

Artiklarna och TV- debatterna utgår från en frågeställning, t.ex. vilken social status har kvinnor inom islam, eller huruvida islams läror är förenlig med svensk lagstiftning. Artikelförfattare har ett centralt budskap som ska framhållas på ett effektivt och koncist sätt, och det framgår ofta relativt tydligt vad läsaren ska ta med sig.

Om en skribent är kritisk mot islam så är det ett effektivt retoriskt grepp att framhålla vikten av demokrati, och sedan antyda att islam uppvisar brister på detta område. Det kan då för en läsare eventuellt verka så att det råder en dikotomi mellan islam och demokrati, med följden att om läsaren inte ser på islam på samma sätt som skribenten, så är hon emot demokrati.

Ett viktigt syfte med medieproduktioner är att skapa opinion. Man kan inte komma ifrån att ett effektivt sätt att skapa opinion är att framkalla emotionella reaktioner. Detta är framförallt viktigt inom PR-industrin, och politisk propaganda. I sådana sammanhang är processer som stereotypisering och avhumanisering flitigt använda verktyg. Antimuslimska grupper föredrar att argumentera på ett sätt som syftar till att skapa rädsla för muslimer och Islam. T.ex.

beskrivs då muslimer som militanta och västfientliga, och Islam som en antidemokratisk religion?

Begreppet orientalism används knappast i mediasammanhang då definitionen förmodligen är okänd för många. Termen är i stor utsträckning akademisk. Det hindrar inte att det återfinns orientalistiska tendenser i debatten. Debatten kring islamofobi är lätt att identifiera; ofta debatteras själva användandet av termen och dess otvetydiga betydelse skapar klara skiljelinjer mellan debattörer.

5.1 Analys av Tv-program

I tv-programmet *Uppdrag granskning besöker moskéer* från Svt (2012-05-15) besökte två kvinnor som var anlitade av reportageteamet och iklädda i niqab 10 moskéer runt om i Sverige. Syftet med reportaget var att undersöka vilka råd imamerna kunde ge kvinnorna i olika familjerelaterade frågor, t.ex. om hon skulle vända sig till polisen om hennes man slog henne, eller om mannen har rätt till att skaffa sig flera fruar. Reportaget visade att flera av de tillfrågade imamerna rådde kvinnorna att inte anmäla till polisen och att mannen har rätt att ha flera fruar.

I tv-programmet *Debatt* (2012-05-15) från Svt som handlade om *Kvinnosynen i moskéer*, vilket var en uppföljning av *Uppdrag granskning besöker moskéer*, kategoriserades två ställningstaganden:

1. Reportaget var anpassat och vinklat för att få imamerna att framstå i dålig dager. Journalisterna har medvetet redigerat reportaget i syfte att framställa imamerna och islam som kvinnofientliga, bl.a. genom att utelämna delar av samtalet. Programmets syfte var att skapa missnöje gentemot islam och muslimer.
2. Reportaget visade på faktiska förhållanden angående kvinnans underordnade roll i Islam. Sharialagarna, som inte ligger i linje med svensk lagstiftning, tillämpas.

Diskursanalys: Den islamkritiska diskursen var den mest tongivande i denna debatt, och inom ramen för denna var genusfrågan central. Retoriskt sett gick upplägget ut på att representanter för islam skulle försvara eller motbevisa en redan formulerad föreställning: islam är en kvinnoförtryckande religion. I denna debatt framgick det tydligt att i den svenska

mediediskursen är det inte acceptabelt att hävda att kvinnan är underställd mannen. På frågan om sharialagarna bör tillämpas svarade samtliga debattörer nekande.

I tv-programmet *Debatt* från Svt (26/12-2009) debatterades *Islamofobi*. Tre huvudsakliga kategorier av debattörer kunde utskönjas i programmet.

1. Islamistisk extremism existerar, det kan inte förnekas. Terroråd har utförts i Islams namn som protestaktioner mot intressen som av terroristerna anses som islamfientliga. Det finns goda skäl till att vara misstänksam mot islam då den är en snabbt växande religion, och dess värderingar går stick i stäv med västerländska demokratiska, liberala ideal. Ett exempel är kvinnans underställdhet gentemot mannen i islam. Om islam ska kunna utgöra en integrerad del av västvärlden måste den anpassas efter moderna, upplysta ideal.
2. Islam och dess utövare måste kunna granskas och kritiseras. En öppen debatt måste kunna äga rum inom ramen för ett demokratiskt samhälle. Brist på debatt och öppenhet riskerar att fördjupa problematiken med ”vi och dem”, och ömsesidig förståelse kan inte uppnås.
3. Muslimska fundamentalister är i minoritet bland Islams utövare. Oproportionerligt mycket fokus läggs på dem. Debatten är en maskering av xenofobi, rasism och islamofobi. Muslimer diskrimineras systematiskt i Sverige och övriga Europa i det s.k. kriget mot terrorismen. Det är legitimt att uttala sig negativt om muslimer. Även i den politiska mittfåran finns åsikter som går ut på att islam ”har ett underskott” när det gäller demokratiska värderingar, och således behöver ”läras upp i svenska värderingar”.

Kategori 1 och 3 står längst ifrån varandra, och diskussionen kommer till en återvändsgränd. Den första kategorin debattörer konstaterar att extremister faktiskt existerar, och det spelar mindre roll att de är i minoritet även om de är tveksamma till att så är fallet. Bakomliggande orsaker till extremism är också mindre intressant. Kategori 3 anser att kategori 1 inte framför ärliga argument. De sistnämnda säger sig i egenskap av liberaler vara motståndare till ett totalitärt och dogmatiskt trossystem, men de förstnämnda menar att detta resonemang bara är illa dold främlingsfientlighet. Kategori 3 ser inte det konstruktiva i att tala om en försvinnande liten majoritet islamistiska extremister med verklighetsfrånvända världsuppfattningar, som i ringa utsträckning har med religionen islam att göra. De poängterar att det finns extremister

inom kristendomen också, men att detta glöms bort i debatten. Den viktigaste poängen för kategori 3 är att medborgerliga rättigheter för muslimer kränks systematiskt.

Kategori 2 ser det som problematiskt att inte kunna kritisera islam, och att termen islamofobi har en hämmande inverkan på debatten. Yttrandefriheten är viktig i ett demokratiskt samhälle. Islam, liksom andra institutioner i samhället, måste kunna tåla granskning. Bristen på öppen debatt gör att onyanserade åsikter baserade på okunskap får större plats i debatten än nödvändigt. Kategori 2 är medvetna om att debatten har xenofobiska och islamofobiska drag, men att det inte är konstruktivt att inte ens tala om att islamistisk extremism förekommer. Islams innehåll och skrifter ska granskas. Kategori 2 ser det också som ett problem att Kategori 3 inte har någon självkritik, och det att de inte ser någon skillnad mellan kategori 1 och 2, alltså de som bestämt hävdar att islam är en våldsideologi, respektive de som menar att islam och dess utövare inte kan vara immuna mot kritik.

En intressant aspekt av debatten är att kategori 1 och 2 båda är missnöjda med hur det politiska och mediala etablissemangen i Sverige hanterar frågor som rör islam och muslimer i Sverige. Kategori 1 anser att politiker och andra makthavare är för svaga och konflikträdda, och att det "daltas" för mycket med muslimer. De anser att muslimska traditioner tillåts att etableras i oproportionerligt stor utsträckning, och att det således utgör ett hot mot "svenska" traditioner och värderingar, som funnits länge innan muslimerna blev ett betydande demografiskt segment i Sverige. Ett exempel på ett sådant "hot" som anförs är att i vissa skolor väljer ansvariga rektorer att inte hålla skolavslutningar i kyrkan, p.g.a. att elever är muslimer. Som nämnt ovan har kategori 3 även invändningar mot etablerade partiers ståndpunkt att islam till viss del har ett "underskott" av demokratiska, upplysta värderingar, som då anses vara det ideala.

Diskursanalys: Den första kategorin debattörer representerar en starkt islamkritisk diskurs, i vilken det ses som en självklarhet att islam är en våldsbejakande religion. Orientalistiska och islamofobiska attityder är därmed explicita, i det att muslimers "olikhet" är reell, och att nationell härkomst spelar mindre roll. Debattörerna i denna kategori hävdar att deras ansats är liberal, och de är kritiska mot islams "oliberala" hållning, och "inneboende" aversion mot demokrati. Dessa debattörer kritiserar den politiska diskursen, som de anser vara verklighetsfrånvärd i sin oförmåga att se hotet som islam och dess utövare utgör. Retoriken vilar tungt på förekomst av islamistisk terror, och att västerlänningar måste "försvara sig".

Debattörer från kategori 2 har starka kopplingar till politisk liberal diskurs. Man är inom denna diskurs generellt kritisk mot organiserad religion, som man anser vara auktoritär. Man kritiserar även användningen av begrepp som islamofobi, som anses vara ickekonstruktivt i debatten. Retoriken präglas av argument som framhåller vikten av individuell frihet.

Debattörer från kategori 3 anser att diskursen kring islam är tendentiös och fokuserar på några få radikaliserade muslimer. De menar att debatten i hög utsträckning präglas av xenofobi, och specifikt islamofobi. Om islamkritiker säger sig utgå från en liberal hållning, vänder debattörerna från kategori 3 på resonemanget; de menar att det kränkningar av muslimers mänskliga rättigheter går stick i stäv med liberalismen och religionsfrihet.

En debattör i panelen menade att hon blev ledsen när skolavslutningar inte får äga rum i kyrkan, som har varit tradition i Sverige. En debattör från kategori 3 svarade då att hon istället borde vara ledsen över att muslimer inte får sina grundläggande mänskliga rättigheter tillgodosedda.

Viktigt att påpeka är att i massmediediskursen är att främlingsfientliga åsikter är starkt marginaliserade. Islamkritiska åsikter sägs grunda sig i en liberal hållning, som i svensk politisk diskurs är svårantastlig. Det är således mycket viktigt på vilka grunder man är islamkritisk.

5.2 Tidningsartiklarna

Artiklar från Göteborgspostens nätupplaga:

Salam Karams (6/3-2012) debattartikel *Multikulturalism göder extremism* belyser idén om en statisk grupptillhörighet är absurd; en individ kan känna tillhörighet till flera grupper samtidigt. En människas identitet bestäms av plats, tid, kunskaper och erfarenheter. Multikulturalismens grundansats bygger på distinkt grupptillhörighet, och är därför bristfällig.

Diskuranalys: Skribenten använder här termen multikulturalism i negativ bemärkelse. Skribentens viktigaste poäng är att liberalismen är en ideologi där människans frihet står i centrum. Det varnas i artikeln att muslimska fundamentalister, och vänster- och högerextremister har "ett gemensamt intresse av att attackera liberalismens principer om individens självbestämmanderätt". Artikeln ifrågasätter de premisser som orientalistisk diskurs utgår från; skapande av gruppidentiteter med avseende på etnicitet och kulturell tillhörighet.

Gun Holmertz (18/6-2012) debattartikel *Islamismen får allt större fäste i Hjällbo* påvisar att många somaliska muslimska invandrare integreras ej i det svenska samhället, och de kommer inte i kontakt med infödda svenskar. De lär sig inte svenska, och de kommer inte in på arbetsmarknaden. Orsaken till problemen är att nyanlända invandrare kommer direkt in i en islamistisk gemenskap.

Diskuranalys: Gun Holmertz är verksamhetsansvarig för Carita, en hjälporganisation för invandrare och flyktingar. Hjällbo är en förort till Göteborg, där majoriteten av invånarna är muslimer.

Artikelförfattaren är mycket tydlig med att det är ett stort problem att muslimska somaliska invandrare distanserar sig från det svenska samhället. Skribenten använder sig av anekdotiska kommentarer i ett Vi-och-Dom-resonemang; "bönemattor skakas och tvättas omedelbart om en av personalens hundar besökt lokalen.."

Vidare skrivs att somalierna aldrig varit samhällsmedborgare, då de tillhört klaner. Ett tydligt budskap är att ju mer somalisvenskarna integreras i en islamisk gemenskap, ju längre ifrån det svenska samhället är de.

Amanj Aziz och Said Sheikh (24/6-2012) debattartikel *Hjällbos problem ej aktiva muslimer* beskriver rädslan för Islamisk extremism bland somalisvenskar är överdriven. Somaliska muslimers utanförskap har socioekonomiska orsaker, snarare än teologiska.

Diskuranalys: Artikelförfattarna är mycket kritiska till Gun Holmertz framställning av somalisvenskar i ovanstående artikel. Användandet av termen islamist ifrågasätts; de flesta muslimer är inte islamister. Det antyds att Gun Holmertz hyser rasistiska åsikter:

”Att påstå att man är rädd för att bli kallad rasist gör inte en person till icke-rasist”.

Thaher Pelaseyeds (V) (24/6-2012) debattartikel Spär på redan existerande fördomar belyser att det förekommer grova generaliseringar mot somaliska muslimer i den offentliga debatten. Orsakerna till utanförskapet bland somaliska muslimer är av samhällspolitisk art, t.ex. bristande språkundervisning och nedrustning av välfärden i förorter.

Diskuranalys: Artikelförfattaren poängterar att frågan om integration av invandrare i allmänhet är en politisk fråga, och vänsterpartiet står för en human invandrapolitik. Den politiska dimensionen understryks med formuleringen:

”Segregerande högerpolitik kan endast brytas med en politik som ger förutsättningar för utbildning, arbete och bostad”. Det antyds härmed att högerpolitik utgör en grund för segregation och främlingsfientlighet.

Göran Larssons och Simon Sorgenfreis (24/6-2012) debattartikel Onyanserad kritik av läget i Hjällbo visar att orsaken till muslimers utanförskap har i ringa utsträckning att göra med islamism. En problematisering bör istället utgå från socioekonomisk marginalisering av muslimer.

Diskuranalys: Artikelförfattarna är kritiska mot Gun Holmertz framställning av läget i Hjällbo. De menar att Holmertz reducerar socioekonomiska problem till en fråga om islamism. De hävdar att Gun Holmertz genom sin argumentation ”..förenar sig med antimuslimska och främlingsfientliga röster”.

Salam Karams (15/8-2012) debattartikel Usel kvinnosyn på islamiska hemsidor påvisas kritik av flera islamiska hemsidor, där budskapet genomsyras av kvinnofientliga åsikter. Texter från

Islamguiden.com och Islamiska.org, där det hävdas att mannen har rätt att fysiskt tillrättavisa sin hustru när hon är oresonlig, citeras.

Diskuranalysis: Artikelns budskap vilar tungt på citat från Islamguiden.com, där det explicit hävdas att kvinnan är underställd mannen, och att mannen har rätt att fysiskt tillrättavisa sin hustru. Tanken är att citaten ska få läsare med liberala västerländska värderingar att inse att islam har en kvinnofientlig dimension.

Artiklar från Svd:s nätupplaga:

Andreas Johansson Heinös och Eli Göndörs (13/5-2012) artikel Särställning för religion fel väg visar en särställning för grupper baserat på kulturell och/eller religiös samhörighet är fel väg att gå i ett mångkulturellt samhälle. Varken den politiska vänstern eller högern i Sverige kan erbjuda konstruktiva lösningar när det gäller Islam och dess utövaras roll i det svenska samhället. Vänstern baserar sin acceptans på att islam moderniseras och bli mer ”västerländskt” orienterad. Vänsterdebattörer hamnar i ett ideologiskt dilemma då religionsfriheten försvaras även när religiös praxis går stick i stäv med ideal som t.ex. könslikaberättigande. Borgerliga debattörer talar ofta i nedsättande ordalag om religiösa praktiker, och talar upprört om halalslakt och könsuppdelade tider på badhus. Den borgerliga regeringen visar upp ett ointresse för dialog med religiösa samfund.

Diskuranalysis: Artikelförfattarna analyserar vänster – och högerpolitikens förhållningssätt till religion i Sverige. Artikeln är skriven på akademiskt manér, där skribenterna (båda docenter i statskunskap respektive religionshistoria) analyserar det svenska etablissemangets oförmåga att hantera religionsfrågor. Slutsatsen är att frågan om religion i slutändan är politisk, och den politiska diskursen i Sverige är icke konstruktiv.

Rasool Awlas (23/5-2012) artikel Ställ fler och tydligare krav på imamerna menar att barn- och tvångsgifte bör kriminaliseras i lag. Detta skulle ge flera positiva effekter; dels är det avskräckande för eventuella förövare (män som ämnar gifta sig med underåriga flickor), och dels skulle det skicka en signal till eventuella offer att det demokratiska samhället står på deras sida. En kriminalisering skulle även ha en moralbildande och pedagogisk effekt. Det svenska samhället måste stävja kvinnoförtryckande praxis inom islam, t.ex. kvinnans brist på allmänna rättigheter i det sociala livet.

Diskuranalysis: Artikelförfattaren inleder med att hänvisa till att hans organisation fungerar som en remissinstans till en statlig utredning om tvångsgiftermål inom islam. Detta ger legitimitet åt skribentens vidare argumentation. En stor del av artikeln ägnas åt att beskriva muslimska traditioner angående giftermål och skilsmässa, med tonvikt på hur markant de skiljer sig från de svenska traditionerna med avseende på ojämlikheten mellan män och kvinnor. Flera citat där kontentan är att enligt sharialagen har kvinnan mycket begränsade rättigheter.

Lars O Ericssons (23/11-2012) artikel *Farligt försvara yttrandefriheten* skriver att yttrandefriheten inte får åsidosättas, av rädsla för att bli anklagad för att ha hysa antimuslimska åsikter. Vissa inom konst-och kulturvärlden har blivit stämplade som islamofober på lösa grunder. Det finns en felaktig uppfattning om att yttrandefriheten bara åberopas när det gäller kritik mot islam och muslimer.

Diskuranalysis: Skribenten skriver om personliga erfarenheter. Inledningen är mycket talande. Läsaren får veta att det finns en ”otäck, smygande tendens i Sverige idag”, och denna tendens är att ”försvarare av yttrandefrihet stämplas som antimuslimer”. Meningens budskap är tydligt. Yttrandefrihet är underförstått något odelat positivt, och något är fel om de stämplas som något negativt; antimuslimer.

Artiklar från DN:s nätupplaga:

Dilsa Demirbag-Stens (22/11-2012) krönika *Ökad religiös makt har aldrig lett till fred* problematisera om det är ett problem att så många i Sverige är negativt inställda till islam? De flesta religioner har auktoritära drag, och tenderar att vara intoleranta mot andra religioner. Kan man förvänta sig att människor ska bortse från existensen av extrema element inom islam, t.ex. de som förtrycker kvinnor? Det borde delvis ligga på majoriteten inom islam att motarbeta den extrema minoriteten.

Diskuranalysis: Skribentens ansats är liberal. Hon uttrycker stark kritik mot religion i allmänhet, som hon menar ofta har auktoritära drag. T.ex. menar hon att ”också de fredligt samlevande religionerna förtryckte var för sig kvinnorna och diskriminerade de icke troende”. Religion likställs med förtryck och auktoritärt styre.

Politisk ledare (7/1-2013) skriver i krönikan att *SD slåss mot väderkvarnar* genom att motståndsgupper till Islam sprider myter om att det endast finns en typ av Islam; den patriarkaliska och våldsbenägna, som syftar till att infiltrera västerlandet. I Sverige återfinns dessa islamotståndare bland sverigedemokrater. Det ”muslimska hotet” består till stor del av hjärnspöken. Man kan finna historiska motsvarigheter till motståndet mot muslimer och islam, t.ex. i hets mot katoliker och judar. Det finns dock extrema fraktioner inom Islam, men deras betydelse för det muslimska kollektivet är ofta starkt överdrivet av Sverigedemokrater och liknande grupper.

Diskuranalys: Skribenten framhåller irrationaliteten som präglar antimuslimska åsikter. Antipatin mot islam bärs enligt skribenten upp med ”unken retorik”, och det så kallade muslimska hotet som främlingsfientliga partier och rörelser vill varna för inte är något annat än ”hjärnspöken”.

Erik Helmerssons (31/1-2013) krönika *Religion: Eviga sanningar i förändring* påvisar att vissa imamer och andra muslimska företrädare visar upp en förkastlig syn när det gäller kvinnans rättigheter. Artikeln behandlar Svt:s program Uppdrag Granskning, där imamer rådfrågades av muslimska kvinnor utrustade med dold kamera. Islam är dock en religion som är i ständig förändring. Detta är sant även för andra religioner. Man kan inte förvänta sig att anpassning till västerländska sociala värderingar och normerska ske över en natt. Islam är en potentiell maktfaktor i Sverige, och måste kunna granskas.

Diskuranalys: Skribenten ifrågasätter uppfattningen att islam är en statisk religion, men också att man inte kan förvänta sig snabb förändring. Vidare menar han att tusenåriga texter inte kan tolkas bokstavligt. Artikeln representerar en liberal diskurs, där fokus framförallt läggs på jämställdhet mellan könen.

Lena Anderssons (9/2-2013) krönika *Att lägga livet tillrätta* menar att Islam och idén om det svenska folkhemmet har likheter, i det i att båda syftar till att behandla och genomlysa alla aspekter av människors liv. Båda ger ett heltäckande referenssystem som har totalitära och auktoritära tendenser, och man kan se det som att människan omyndigförklaras. Kritiken mot islam är i hög utsträckning inriktad på symptom, t.ex. mäns månggifte, och synen på mäns rättigheter kontra kvinnans. Islam bör kritiserars ur ett större perspektiv, där man ifrågasätter

om graden av frihet är tillräcklig. Varje system som bygger på könsåtskillnad och brist på tankefrihet kommer att få problem. Koranen bör ses som ett historiskt dokument som inte behöver tolkas för vår tid, och man bör strunta i att låta sig vägledas av den.

Diskuranalys: Skribentens ansats är liberal. Hon jämför det "socialdemokratiska" folkhemmet med islam och dess doktriner; båda bidrar till att minska individens frihet.

Erik Helmersons (7/3-2013) krönika Bisarrt förneka svensk Islamofobi skriver att muslimer i Sverige utsätts för fördomar och diskriminering. Man kan inte förneka att islamofobin är levande i Sverige. Attityderna mot muslimer och islam har dock blivit mer positiva sedan 90-talet, i takt med att andelen muslimer har ökat i det svenska samhället. Det bästa sättet att bekämpa fördomar är att invandrare integreras med avseende på arbete, minskat bidragsberoende etc.

Diskuranalys: Artikeln utgår från en statistisk undersökning från SOM-institutet, och fastslår att islamofobi är ett utbrett problem i Sverige.

Ur Aftonbladets nätupplaga:

Anders Lindbergs (28/1-2012) ledarkrönika *Böneutrop är en del av religionsfriheten* skriver att motståndet mot böneutrop är islamofobiskt. Argument baserade på miljöverkets regler om buller är ett svepskäl. Andra religioners påverkan diskuteras inte på samma villkor som islam. Religionsfriheten tas inte hänsyn till i debatten om Islam.

Diskuranalys: Skribenten har en enkel utgångspunkt; att motsätta sig böneutrop är definitionsmässigt islamofobi. Skribenten är också medveten om att denna åsikt är kontroversiell, i det att många debattörer som anser sig vara positivt inställda till islam skulle vara emot böneutrop.

Anders Lindbergs (23/3-2012) ledarkrönika har skrivit *Terrorn utnyttjas av extremhögern* att terrordåd som utförs av islamister används i debatten av sverigedemokrater och högerextremister till att skuldbelägga muslimer som kollektiv.

Diskuranalysis: Skribenten poängterar att motståndet mot islam och muslimer är typiskt för den politiska högern, som använder populistiska argument för att vinna politiska poäng. Artikeln är således kritisk mot diskursen inom den politiska högern, vilka han menar använder oseriösa argument för att utnyttja människors rädsla i samband med terrordåd.

Elisabeth Marmorsteins och Anette Holmqvists (16/5-2012) artikel De har klippt och klistrat Svt:s Uppdrag granskning framställer en förvanskad bild av imamer, då de väljer ut fragment av intervjuer som stödjer tesen att Imamer förespråkar kvinnans underordande ställning.

Kommentar: Artikeln ifrågasätter mediediskursen, av vilken Uppdrag Granskning är en del, som försöker framställa imamer som kvinnofientliga. Denna medvetna strategi bidrar till att skapa islamofobiska åsikter.

Sanna Lundells (18/5-2012) kolumnist *Imamer går inte att jämföra med präster* påtalar angående reportaget som Svt:s Uppdrag Granskning gjorde: ”Imamer har inte samma roll i Islam som präster i den kristna kyrkan. I imamers uppgifter ingår inte själavård eller rådgivning som i fallet med präster, och deras åsikter är inte representativa för muslimer i allmänhet”.

Diskuranalysis: Även denna skribent är kritisk mot Uppdrag Gransknings ansats, där man felaktigt jämför präster med imamer. Debattören blottlägger härmed en tendentiös islamkritisk inriktning inom den breda mediediskursen.

Belinda Olssons (7/6-2012) kolumnist *Svenska journalister tycker det är jobbigt med Islam* påvisar att svenska journalister inte gärna berör frågor som behandlar islam, av rädsla för att bli kallade rasister. Efter Svt:s uppdrag granskningens reportage har en debatt utkristalliserats, där ena sidan menar att islam som trossystem står för kvinnofientliga åsikter, och den andra sidan hävdar att reportaget som gjordes avsiktligt ställde imamer i dålig dager. Svenska journalister borde ta tydligare ställning i denna debatt.

Diskuranalysis: Skribenten anser att representanter för den journalistiska diskursen, mera specifikt kolumnister och ledarskribenter, är undflyende i debatten om islam. Skribenten använder i sin beskrivning av situationen metaforen att journalister ”sitter i sina elfenbenstorn”, med vilket hon syftar på att journalistkåren inte har någon förståelse för frågor som är viktiga för gemene man.

Erik Ullenhag (8/3-2013) skriver *Vi tar Islamofobin på största allvar* att det förekommer strukturell diskriminering av muslimer i Sverige, t.ex. på arbetsmarknaden. Kritik mot regeringens svaga insatser mot diskrimineringen är obefogad. Både islamofobi och hederskultur behöver bekämpas.

Diskuranalysis: Skribenten är integrationsminister, och kan sägas representera den politiska diskursen. Större delen av artikeln ägnas åt att poängtera att regeringen aktivt motarbetar islamofobi.

Helena Benaoudas, Elvis Gigovic, Fatima Doubakils, Ahmed Sirajs (4/3-2013) debattartikel *Svenska muslimer i samarbete: Diskrimineringen av muslimer måste stoppas* visar att svenska muslimer diskrimineras i kriget mot terrorn. Det verkliga hotet mot demokratin är inte ett fåtal radikaliserade muslimer, utan ojämlikhet i samhället, där muslimer just nu är bland de förfördelade. Detta är inget nytt fenomen; man kan jämföra med diskriminering av romer och judar. Den svenska regeringen måste göra mer för att skydda svenska muslimers mänskliga rättigheter.

Diskuranalysis: Skribenterna poängterar att frågan om islam måste ses ur ett makroperspektiv. Resonemanget tar avstamp i internationell politik och mänskliga rättigheter. De anser att den politiska diskursen och mediediskursen i hög grad misstänkliggör muslimer.

6. Konklusion

En orientalistisk diskurs kan urskiljas i det undersökta mediematerialet. Uppfattningen att muslimer utgör ett kollektiv som representerar ”den andre” förekom i viss utsträckning, oavsett om muslimer beskrivs i positiva eller negativa ordalag. När debattörer uttrycker sig positivt om muslimer i det svenska samhället framhåller de att det bara är en bråkdel som är fundamentalister och att den stora majoriteten mycket väl kan anpassa sig till ”svenska” normer. Idealet är således moderna västerländska värderingar. Muslimer tenderas alltså att betraktas som en homogen grupp vars grundläggande karaktäristika skiljer sig från det ”svenska”. Detta ligger i linje med Suids resonemang att det i Väst finns en föreställning att det föreligger en inneboende skillnad mellan muslimer och sekulariserade västerlänningar. I det granskade mediestoffet görs få distinktioner mellan muslimer av olika nationaliteter eller kulturer; det relevanta gruppattributet är således tillhörigheten till islam, och inte nationalitet.

I Svt:s Debatt framgår tydligt orientalistiska tendenser där vissa debattörer, framförallt från kategori 3 (se ovan), hävdar att islam är en otvetydigt våldsbejakande och kvinnoförtryckande religion. Det understryks att islam inte är förenlig med västerländska värderingar som står för frihet och demokrati. Dikotomin mellan den ”muslimska” kulturen och den svenska understryks. Framförallt identifierar debattören ett överhängande hot mot den svenska kulturen som i allt högre utsträckning influeras av islam. Stereotypiseringen av muslimer är tydlig; islam beskrivs som ett homogent kollektiv som präglas av primitivism och ”oupplysta” värderingar. Argumentationen fokuserar i hög utsträckning på förekomsten av islamistisk fundamentalism och hur den utgör ett globalt hot.

I det granskade materialet återfinns kritik mot den orientalistiska diskursen. Idén om en specifik statisk kulturell identitet kritiserar i en artikel i GP. Artikelförfattaren menar att en människas identitet är subjektiv och dessutom i ständig förändring då den är beroende av erfarenheter, kunskaper etc. Multikulturalismen, som grundar sig på existensen av distinkt grupp tillhörighet, är därför absurd, och dessutom grogrund för extremism.¹⁶

Det är tydligt att debattörer i svensk media i stor utsträckning behandlar islams roll i det svenska samhället utifrån sociala implikationer av religionen. I den islamkritiska diskursen är detta en vanlig ansats. Islams roll i jämställdhetsfrågor återkommer ständigt i det granskade materialet. De som uttrycker kritik mot islams synsätt på könsroller menar att den är oförenlig med västerländska, upplysta ideal, där kvinnan är jämställd mannen. Islamkritiker tar här upp Sharialagarna, och hur förekomsten av dessa är ett hot mot det svenska rättssystemet. I flera artiklar tas exempel på kvinnans låga sociala status i islam upp, t.ex. mannens rätt att fysiskt tillrättavisa sin hustru om hon inte lyder, eller att mannen har rätt till månggifte etc. Som en följd av Svt:s Uppdrag Granskning reportage riktades fokus på imamer som verkar i Sverige. Flera artiklar poängterar nödvändigheten i att granska dessa Imamer, och att det inte får förekomma spridning av budskap som strider mot svensk lagstiftning. Ingen debattör ansåg att sharialagarna, vars tillämpning förespråkades av imamerna i Uppdrag Granskning reportage, har någon legitimitet. När reportaget diskuterades i Svt:s Debatt, hävdade flera muslimska kvinnor i publiken att imamers förespråkande av sharialagarna är praxis. Ordföranden för Islamic Center i Malmö poängterade dock att sharialagarnas föreskrifter inte tillämpas i Sverige. Uppfattningen att kvinnan är underordnad mannen är således inte en accepterad åsikt, inom någon diskurs.

I det granskade mediematerialet diskuteras muslimers socioekonomiska status flitigt. Många debattörer betraktar muslimers utanförskap som ett resultat av socioekonomisk exkludering, orsakad av social nedrustning i förorter och bristande språkundervisning. Gardell talar om

utestängningssystem som bygger på en form av kulturellt betingad rasism som är strukturell.¹⁷ Bostadssegregation är en viktig funktion i detta utestängningssystem då den bidrar till den sociala exkluderingen. I GP beskrevs somaliska muslimer som en problematisk grupp; i artiklarna beskrivs en situation där de somaliska invandrarna vid ankomst till Sverige förenas i islamistiska grupperingar som präglas av känsla av främlingskap från samhället.¹⁸ Vissa artikelförfattare menar att det svenska samhället brister i sina insatser för att underlätta somaliernas integrering t.ex. undermålig språkundervisning och bostadssegregation. Andra menar att somaliernas grundläggande kulturella disposition där deras religion är en betydande faktor som gör det svårt för dem att bli integrerade. I artikeln nämns att många somalier aldrig har tillhört ett modernt samhälle liknande det svenska; de har istället tillhört olika klaner. I boken *Muslim i Sverige* citeras en somalisk kvinna, där hon talar om orsaker till somaliernas låga sociala status i Sverige.¹⁹ Hon menar att somalier som grupp är utsatta i dubbel bemärkelse; dels är de svarta, vilket i sig ger dem en lägre social status, och dels är de muslimer.

¹⁶ <http://www.gp.se/nyheter/debatt/1.880643-multikulturalismen-goder-extremism> (Hämtad 2013-03-15)

¹⁷ Gardell, M. *Islamofobi* (2011) Sid.78

¹⁸ <http://www.gp.se/nyheter/debatt/1.984368-hjallbos-problem-ar-inte-aktiva-muslimer>(Hämtad 2013-03-15)

¹⁹ Ouis&Roald. *Muslim i Sverige* (2003). Sid 178

I de granskade tidningsartiklarna återfinns kritik mot termen islamofobi. Det hävdas att ordet bidrar till att trivialisera debatten, och att immunisera islam och muslimer mot kritik. Ofta hävdar samma kritiker att islamofobibegreppet tenderar att åsidosätta yttrandefriheten, som är av central betydelse i en demokrati. Detta kan ses som en kritik av den nuvarande diskursen; De som kritiserar islam och muslimer känner att de blir stämplade som islamofober, och detta gör att debatten blir mindre konstruktiv. Andra debattörer menar att yttrandefriheten används som ursäkt till att legitimera xenofobiska åsikter. Flera debattörer menar att det är legitimt att hysa antipati mot muslimer, och att muslimer i Sverige och övriga Europa har tagit över

syndabock-rollen som tidigare innehades av judar och katoliker. Dessa debattörer menar att systematisk diskriminering av muslimer är det största hotet mot demokratin.

Debattörer som åsiktsmässigt står mellan islamkritiker och de som hävdar att diskriminering av muslimer är det centrala, menar att debatten är onyanserad, och de efterfrågar ett mer konstruktivt samtal kring islam och muslimer i Sverige. Dessa debattörer hävdar att det bedrivs skyttegravsargumentation, där båda sidor är ovilliga att lyssna på den andre.

Islams kompatibilitet med demokrati diskuteras i det granskade materialet, bl.a. i TV-programmet Debatt. Islamkritiker menar att islam är en dogmatisk och oföränderlig religion som kontrasterar starkt mot västerländska liberala värderingar. Gardell skriver om uppfattningen att islam i sig utgör ett hot mot ”vår” demokrati och mänskliga rättigheter.²⁰ Denna uppfattning står inte oemotsagd. I en DN-artikel poängteras att islam, likt andra religioner, befinner sig i ständig förändring, men att man inte kan förvänta sig att denna förändring sker över en natt.²¹

Artikelförfattaren skriver att islam inte är en monolitisk religion; det pågår en ständig kamp om hur Koranen ska tolkas. Fenomenet radikal islamism tas ofta upp i mediedebatten. Islamkritiska åsikter menar att det ofta hymlas om det faktum att det existerar islamistisk radikalism, och att denna ofta är våldsinriktad. Andra menar att det fokuseras i oproportionerligt hög grad på en minoritet av Islams utövare, och att det finns extrema, våldsbenägna element inom kristendomen också. Ett vanligt exempel som tas upp är terrorister som bombar abortkliniker. I en artikel i DN kritiserar grupperingar som motsätter sig islam, t.ex. Sverigedemokraterna. Artikelförfattaren menar att det ”muslimska hotet” till stor del är påhittat, och att Islam med nya generationer av utövare, håller på att förändras och moderniseras.²² En artikel i Aftonbladet menar att extremhögern utnyttjar terrordåd för politiska syften. Artikelförfattaren hävdar att islamofober blir ”glada” när terrorister visar sig vara muslimer.²³

²⁰ Gardell, M. *Islamofobi* (2011) Sid.123-124

²¹ <http://www.dn.se/ledare/signerat/religion-eviga-sanningar-i-forandring> (Hämtad 2013-03-20)

²² <http://www.dn.se/ledare/huvudledare/sd-slass-mot-vaderkvarnar>(Hämtad 2013-03-20)

²³ <http://www.aftonbladet.se/ledare/ledarkronika/anderslindberg/article15522827.ab> (Hämtad 2013-03-22)

I både tidningsartiklar och TV-programmen uttrycktes missnöje med hur det politiska etablissemanget hanterar debatten kring Islam i Sverige. Islamkritiker hävdar att politiker i alltför hög utsträckning gör eftergifter för krav från muslimer som vill särbehandlas. Andra röster menar att politiker gör för lite för att bekämpa den strukturella diskrimineringen av muslimer.

I det granskade mediematerialet kan tre diskurser sägas vara närvarande. Den i massmedia mest marginaliserade diskursen är starkt islamkritisk, och präglad av åsikter som kan identifieras som orientalistiska och islamofobiska. Muslimer sägs representera en annan ”mentalitet”, som skiljer sig markant från det typiskt ”europeiska”, där den sistnämnda till skillnad från den förstnämnda gruppstillhörigheten karakteriseras av civilitet och modernitet. En vanligt förekommande debatt inom denna diskurs är hurivida religionsfriheten ses som överordnad yttrandefriheten. Man ser användningen av begreppet islamofobi som ett sätt att ”tysta” islamkritiker.

Den bredaste diskursen har en mer moderat hållning. Man motsätter sig islamofobiska och rasistiska argument, men man är även kritisk till auktoritära drag i religioner. Det största källan till kritik mot islam har sin grund i genusfrågan. Den ideologiska inriktningen inom denna diskurs är företrädesvis liberal. Denna diskurs är dominerande på tidningarnas debatt- och ledarsidor.

I en tredje diskurs är utgångspunkten att muslimer är systematiskt diskriminerade i Europa, inklusive Sverige. Detta har blivit en följd av det så kallade kriget mot terrorismen. Inom denna diskurs anses det att debatten kring islam i hög utsträckning präglas av xenofobi.

7. Diskussion och tidigare forskning

Flera tidigare uppsatser ²⁴ har behandlat mediediskurs kring attityder gentemot islam och muslimer. Gemensamt för de som jag har tagit del av, är att det granskade mediematerialet producerats i samband med terrorattacker utförda av muslimska terrorister. Debatten som följer sådana händelser tenderar att i stor utsträckning fokuseras på islam ur ett internationellt politiskt perspektiv, t.ex. om hurivida islam utöver att vara en religion kan sägas inkludera en våldsbejakande politisk ideologi. Jag var intresserad av att granska diskursen kring islam och muslimer ur ett mer generellt perspektiv; debatten placerar sig på en mer vardaglig nivå, där Islams roll i det svenska samhället diskuteras ur ett bredare perspektiv. I det granskade

materialet debatterades Islam och muslimer inom flera kontexter, t.ex. kvinnans sociala ställning inom islam, muslimers integration i samhället med avseende på utanförskap etc.

I mediegranskningen analyserades debattartiklar och ledare i ett antal tidningar med stora upplagor, och TV-program med många tittare. Jag antog att generaliteten i diskussionen skulle vara mer utpräglad i de bredare mediekanalerna. I mediegranskningen analyserades bara artiklar på tidningarnas ledar- och debattsidor; inga nyhetsartiklar inkluderades i materialet. Motiveringen till detta är att artiklar på debatt- och ledarsidor är mer substantiella vad gäller argumentation och diskussion.

I tidningsartiklarna och TV-programmen återfinns orientalistiska tendenser i det att fokus lades på islam och muslimers ”olikhet”, och att idealet är sekulära västerländska värderingar och västerländsk samhällsstruktur. Flera debattörer som är positiva till muslimer menar att det finns stort hopp om att muslimer integreras i samhället där det är underförstått att detta kommer att ske genom att de börjar leva mer ”västerländskt”. De som är negativa till muslimska invandrare menar att de inneboende olikheterna mellan det moderna Väst och de länder där muslimerna kommer ifrån inte kan bortses från. Värt att påpeka är att i flera sammanhang där ordet integration används kan det tolkas som om debattören istället syftar på assimilation. Det hävdas här att samhället inte ska behöva anpassa sig efter en minoritets normer; minoriteten ska anpassas till samhällets normer. Ordet assimilation används dock i ringa utsträckning i debatten. Även tendenser där muslimer ses som ett homogent kollektiv, snarare än som en heterogen grupp av olika nationell härkomst, kan skönjas i materialet. Den religiösa tillhörigheten får här en roll som ”likriktare”, dvs. den faktor som utgör det centrala gruppattributet.

Begreppet islamofobi, som användes som sökord i tidningarnas databaser, diskuteras i media. Framförallt dryftas begreppets användning; vissa debattörer menar att ordet är vilseledande och kategoriskt, menar andra menar att det är en deskriptiv benämning på personer som hyser ogrundade negativa åsikter gentemot islam och muslimer. I det granskade materialet återfinns en diskurskritisk ställning. Vissa menar att termer som islamofobi har en hämmande effekt på debatten då islamkritiska röster anser sig oförtjänt klassade som islamofober. Andra menar att islamofobi är en lämplig benämning på oseriösa debattörer, och att diskussionen kring islam och muslimer blir onyanserad p.g.a. dem. En oemotsagd ställning i de granskade artiklarna och TV-programmen är att sharialagarna inte är tillämpbara i Sverige. Att motsätta sig detta är inte en accepterad ställning i den breda mediedebatten.

Attityder i media gentemot islam och muslimer är ingalunda homogen. Debattörer är inte ens överens om vad som är relevant att diskutera; är religionen islam i sig en viktig faktor, eller är debattens essens relaterad till generell invandringspolitik? Inte heller vad utövandet av islam innefattar råder det konsensus kring; är det en statisk religion eller förnyas den kontinuerligt? Klart är de som öppet kritiserar islam hellre titulerar sig religionskritiker, liberaler, anhängare av upplysningsidéer, och kvinnorrättskämpar, än islamofober och xenofober.

²⁴Borrebaeck, Felix & Holst, Jimmy (2008). *Orientalism i svensk media*. Lunds universitet. (Hämtad 2013-04-13)

²⁴Tedgård, Joel (2001) *Bilden av muslimer i media*. Malmö högskola. (Hämtad 2013-04-13)

8. Sammanfattning

I denna uppsats granskas mediediskursen kring Islam och muslimer i Sverige. Mediematerialet utgörs av artiklar på ledar- och debattsidor i stora svenska morgon- och kvällstidningar, samt TV-program med stor publik. Granskningen, som var av kvalitativ art, gjordes med utgångspunkt i teoretiska begrepp som orientalism och islamofobi och i vilken grad dessa formar mediediskursen.

Resultatet visar att debatten är bred och mångfacetterad, och att den förs på flera plan med olika grader av generalitet. Flera återkommande teman kan dock identifieras; sociala implikationer av islam t.ex. kvinnans roll i familje- och samhällslivet, och muslimers integrering i svenska samhället.

Nyckelord: Islam, muslimer, Islamofobi, Sverige

9. Litteraturförteckning

9.1 Tryckta

Andersson, Daniel & Sander, Åke (red.) (2009). *Det mångreligiösa Sverige: ett landskap i förändring*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) (2005). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 2., [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Gardell, Mattias (2011). *Islamofobi*. 2. uppl. Stockholm: Leopard

Larsson, Göran (2006). *Muslimerna kommer: tankar om islamofobi*. Göteborg: Makadam

Ouis, Pernilla & Roald, Anne Sofie (2003). *Muslim i Sverige*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Said, Edward W, (2004). *Orientalism*. Stockholm: Ordfront förlag.

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

9.2 Digitala

Andersson Lena, <http://www.dn.se/ledare/kolumner/att-lagga-livet-till-ratta> (Hämtad 2013-03-20)

Awlas Rasool, http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/stall-fler-och-tydliga-krav-pa-imamerna_7222073.svd (Hämtad 2013-03-16)

Aziz Amanj och Sheikh Said, <http://www.gp.se/nyheter/debatt/1.984368-hjallbos-problem-ar-inte-aktiva-muslimar> (Hämtad 2013-03-15)

Benaoudas Helena, Doubakalis Fatima, Gigovic Elvis och Sirajs Ahmed, <http://www.aftonbladet.se/debatt/article16349227.ab> (Hämtad 2013-03-22)

Eriksson O Lars, http://www.svd.se/kultur/konst/farligt-forsvarayttrandefriheten_7669466.svd
(Hämtad 2013-03-16)

Fegan Ali, <http://www.fokus.se/2006/03/islam-i-sverige/> (2013-03-13)

Göndörs Eli och Heinös Johansson Andreas, http://www.svd.se/kultur/sondag-sarstallning-for-religion-fel-vag_7192339.svd (Hämtad 2013-03-16)

Helmersson Erik, <http://www.dn.se/ledare/signerat/religion-eviga-sanningar-i-forandring>
(Hämtad 2013-03-20)

Helmersson Erik, <http://www.dn.se/ledare/signerat/integration-bisarrt-forneka-svensk-islamofobi>. (Hämtad 2013-03-20)

Holmertz Gun, <http://www.gp.se/nyheter/debatt/1.978928-islamismen-far-allt-storre-faste-i-hjallbo> (Hämtad 2013-03-15)

Holmqvist Anette och Marmorsteins Elisabeth, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article1>(
Hämtad 2013-03-22)

[http://en.wikipedia.org/wiki/Orientalism_\(book\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Orientalism_(book)) (Hämtad 2013-05-04)

http://en.wikipedia.org/wiki/The_Clash_of_Civilizations#Criticism(Hämtad 2013-05-09)

<http://www.levandehistoria.se/node/161>(Hämtad 2013-03-15)

Karam Salam,<http://www.gp.se/nyheter/debatt/1.880643-multikulturalismen-goder-extremism>
(Hämtad 2013-03-15)

Karam Salam, <http://www.gp.se/nyheter/debatt/1.1035164-usel-kvinnosyn-pa-islamiska-svenska-hemsidor> (Hämtad 2013-03-15)

Larsson Göran och Sorgenfreis Simon, <http://www.gp.se/nyheter/debatt/1.984355-onyanserad-kritik-av-laget-i-hjallbo> (Hämtad 2013-03-15)

Lindberg Anders, <http://www.aftonbladet.se/ledare/ledarkronika/> (Hämtad 2013-03-22)

Lindberg Anders, <http://www.aftonbladet.se/ledare/ledarkronika/anderslindberg>(Hämtad
2013-03-22)

Lundell Sanna, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/sannalundell/> (Hämtad 2013-03-22)

Olsson Belinda, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/oisincantwell/article12709412>
(Hämtad 2013-03-22)

Olosson Belinda, Debatt Islamfobi, del 1-3, Uppladdad den 26 dec 2009.)
(Hämtad 2013-03-22)

Olsson Belinda, <http://debatt.Svt.se/2013/01/31/uppdrag-granskning-gor-kvinnofortryck-till-fraga-om-islam/> (Hämtad 2013-03-24)

Olsson Belinda, <http://www.youtube.com/watch?v=cLoQ0BfBjso>, Debatt, kvinnosynen i moskéerna (Publicerad den 18 maj 2012) (Hämtad 2013-03-24)

Pelaseydes Thaher, <http://www.gp.se/nyheter/debatt/1.983979-spar-pa-redan-existerande-fordomar> (Hämtad 2013-03-15)

Politisk Ledare, <http://www.dn.se/ledare/huvudledare/sd-slass-mot-vaderkvarnar> (Hämtad 2013-03-20)

Stens Demirg Dilsa, <http://www.dn.se/nyheter/dilsa-demirbag-sten-okad-religios-makt-har-aldrig-lett-till-fred> (Hämtad 2013-03-20)

Ullenhag Erik, <http://www.aftonbladet.se/debatt/article16383799.ab> (Hämtad 2013-03-22)

9.3 Tidigare forskning

Borrebaeck, Felix & Holst, Jimmy (2008). Orientalism i svensk media. Lunds universitet. (Hämtad 2013-04-13)

Tedgård, Joel (2001) Bilden av muslimer i media. Malmö högskola. (Hämtad 2013-04-13)